

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р **Наум Кайчев**,
катедра „История на Византия и балканските народи“,
Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

за научната и преподавателска дейност на **доц. дин Иван Първев**,
единствен кандидат в конкурса за *професор по История и археология*
(*Нова балканска история – Централна Европа и Балканите, XVII–XIX в.*)
към катедра „История на Византия и балканските народи“,
Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“,
обявен в ДВ, бр.103/27.12.2016 г.

Доц. дин Иван Първев участва в професорския конкурс със самостоятелна научна монография, с четири сборника, на които е съсъставител, с 24 статии в научни списания и сборници, както и с две рецензии. Той също е научен редактор на три исторически книги, преведени от немски или английски език.

Неговите научните интереси са трайно насочени в областта на международните отношения в Югоизточна Европа през Новото време с акцент върху политиката и обществените представи на Хабсбургската монархия и другите немски държави към нашия регион, често с прилагане на геополитически подход или с анализ на ролята на определени личности като активни агенти или производни на сложните междудържавни отношения (напр. княз Александър Батенберг, ген. Николас Доксат, Лудвиг Щайнман-Мустафа Алиоглу).

Книгата „Балканите и Източният въпрос (1688–1878 г.)“ е аналитичен обобщаващ синтез, който стъпва върху няколко десетилетни собствени проучвания и огромна научна литература на четири световни и няколко балкански езика. Тя отчита, критично подхожда и на моменти спори с изказани тези от предишни класически или слабоизвестни изследователи, за да отстои собствения подход. Монографията не само предлага нови определения, начална дата (1688 г.) и периодизация на Източния въпрос, въвеждайки нови понятийни елементи като „военно“ и „дипломатическо балансиране“, „косвена власт“ (на дадена Европейска сила върху османска или постосманска територия в Европа), нова типология на европейско-османските войни (отбранителни, завоевателни, консенсусни и балансиращи). Познавайки в детайли сложната плетеница от европейско-османски (а след 1804 г. и европейско-османско-балкански) взаимоотношения, авторът не се впуска в тяхното изложение, а показва водещата роля на „големите“ външнополитически интереси и неумолимите правила на европейската система от международни отношения, които предопределят всяко поредно решение по отношение на Балканите. Книгата впечатлява с мащабния и прецизен анализ, който показва конкретно как общоевропейските, респективно световните интереси на една или друга Велика сила диктуват нейното поведение по даден балкански проблем, респективно как Източният въпрос, колкото и голям и мащабен проблем да е сам по себе си, се явява само фрагмент от европейската или световната система от международни отношения. В този смисъл книгата преодолява често изкуствените дисциплинарни граници между „балканска“ и „европейска“ история и майсторски показва и доказва тяхното единство.

Бихме могли да очакваме, че предложените нови теоретични обобщения и понятия в монографията ще предизвикат интерес,

продължение и дискусия сред световната научната общност, занимаваща се с този ключов проблем от историята на международните отношения. Индикатор за това е значимият отзвук, който вече имат досегашните публикации на доц. Първев. Според приложената справка по-значимите международни бази данни „улавят“ 23–28 цитирания на негови публикации и други 28 – на съставените от него сборници. Всичко това потвърждава установеното сред професионалната колегия мнение, че научното творчество на доц. Първев е широко разпознаваемо сред съответните специализирани среди в световната историография.

Доц. дин Иван Първев кандидатства също с 24 други научни статии, които изцяло отговарят на тематиката на обявения конкурс. Те са равномерно разпределени 50% на български и 50% – на немски и английски език, което свидетелствува за неговото активно вписване както в националната, така и в европейската историография. Повечето от предложените публикации анализират различни аспекти, свързани с Източния въпрос и с европейските (немски, австрийски, холандски) представи за Балканите и Османската империя през Новото време. Всяка от тях разкрива нови обстоятелства, подходи или закономерности от европейско-османските или европейско-балканските отношения. Например статията за руско-хабсбургското споразумение от 1781 г. (№11) обяснява значението на дипломатическата практика, форма и протокол, определили необичайната за времето си форма на договора (обмен на писма). Тя показва способностите на автора не само като историк на международните отношения, но и като тънък познавач на дипломатическите процедури през Новото време. Сред публикациите в хронологично-тематично отношение се откроява тази за Бисмарковата политика към България през 1880-те години (№17), което подсказва за възможностите на доц. Първев да удължи коловозите на „разтегления във времето исторически процес“ до

Първата световна война и края на Източния въпрос, настъпил с Лозанския мирен договор от 1923 г.

През последните близо десет години доц. Първев участва в управлението на научно-изследователски структури към СУ „Св. Климент Охридски“, в рамките на които ръководи организирането на серия представителни международни конференции, които резултат с четири сборника, включени в настоящия конкурс. Три от тях са издадени в германски издателства на английски език. Всички те са свидетелство за неговия значителен организационно-ръководен потенциал в управлението на научния процес в европейски мащаб.

Доц. дин Иван Първев има повече от тридесетгодишен стаж като преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, като през последните близо петнадесет години той води основните лекционни курсове по Нова балканска история в почти всички бакалавърски специалности на Исторически факултет и в спец. „Балканистика“ на Факултета по славянски филологии; същевременно той преподава и редица специализирани дисциплини в магистърските програми на факултета. Понастоящем той е сред най-разпознаваемите и авторитетни преподаватели на Исторически факултет. Като негов дългогодишен асистент и по-младши колега съм се впечатлявал от уменията му да общува с различни категории студенти, да забелязва техния потенциал и да ги окуражава да го развиват. Всичко това води до подготовка на многобройни възпитаници, които носят характерните белези на неговия пример, като сред тях особено впечатление правят неговите докторанти. Под негово ръководство вече половин дузина колеги защитиха успешно докторски дисертации, някои от които със сериозен потенциал за по-нататъшно научно развитие.

Освен преподавател в различни степени на висшето образование, доц. Първев е дългогодишен ръководител на катедра „История на Византия и балканските народи“, на две магистърски програми към нея, член на многобройни факултетни и общоуниверситетски органи и групи. Според моите наблюдения във всички тези функции той се проявява като конструктивен и уважаван академичен преподавател, който утвърждава авторитета и интегритета на катедрата, факултета и университета.

Всичко изложено дотук ми дава пълното основание да подкрепя избирането на доц. дин Иван Първев за професор по Нова балканска история с фокус върху Централна Европа и Балканите, XVII–XIX в, за нуждите на катедра „История на Византия и балканските народи“ на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

София, 15 април 2017 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Наум Кайчев)